

KRONIKA

Respublikinis kalbininkų seminaras iki 1988 m. birželio mėn. surengė dar dešimt susitikimų (iš viso jau 82). 1987 m. spalio 5 d. seminaras surengtas Šiaulių K. Preikšo pedagoginiame institute. Čia komunikatyvinės lingvistikos kryptį ir kaip ji interpretuoja žodžio reikšmę aptarė A. Gudavičius. Į retokai per seminarus svarstomos stilistikos barą buvo sugrįžta K. Župerkos pranešimu „Kalbos priemonių konkurencija“.

Tebetęsiamas pranešimų ciklas baltų etnogenezės klausimais. Trečią iš savo įdomių paskaitų skaitė G. Česnys – „Lietuvių tautybės formavimasis antropologijos duomenimis“, naujų hipotezių apie palaikų deginimo papročius Lietuvoje pateikė V. Urbanavičius. Po to, kai buvo rastas vadinamojo lenkų-jotvingių žodynėlio rankraščio nuorašas, padidėjo domėjimasis jotvingiais. Šia tema pranešimą skaitė svečias iš Lenkijos M. Hasiukas, kalbamą žodynėlį lingvistiniu aspektu kritiškai aptarė A. Girdenis. Kitame savo pranešime jis pareiškė glotochronologinių pastabų dėl baltų ir baltų bei slavų kalbų santykių (be kita ko, jis glotochronologiškai patvirtino, kad prūsai turėjo skirtis nuo rytų baltų jau V a. pr. m. e.).

Iš lingvistinio švietimo paskaitų mokslinė elegancija išsiskyrė V. Mažiulio pranešimas „Nauja apie *Nemuno* etimologiją“. K. Morkūnas konstruktyviai aptarė, kaip pagyvinti tarmių tyrimus, išsamiai papasakojo apie Europos kalbų atlasą.

Tiek seminaro mokslinis vadovas A. Girdenis, tiek ir daugelis jo dalyvių yra susi-

domėję tiksliais kalbos tyrimo metodais. Čia pastaruoju metu daugiausia yra nuveikęs A. Girdenis. Seminare jis ir V. Karosienė papasakojo apie dabartinį išsamų fonostatistinių lietuvių bendrinės kalbos fonologinės sistemos tyrimą. Daug diskusijų sukėlė V. Černiausko ir V. Žilinskienės pranešimas apie LTSR MA Matematikos ir kibernetikos bei Lietuvių kalbos ir literatūros institutų atliekamą žodžių automatizavimą. Apie įdomius bandymus identifikacijos metodais tirti muzikinį folklorą papasakojo A. Medonis ir smuikininkė B. Sinkevičiūtė. Kaip sekasi naudotis matematiniais-statistiniais metodais ir skaičiuojamosiomis mašinomis tirti įvairius kalbos aspektus, buvo kalbėta dar penkiuose pačių seminaro dalyvių pranešimuose (V. Mauricaitės, A. Bitnienės, B. Stundžios su L. Grumadiene, I. Remenytės, Z. Babickienės).

Atskirą pranešimų grupę sudarytų kiti pačių seminaro dalyvių pranešimai, dažniausiai iš parengtų kandidatinių disertacijų. B. Stundžia aptarė A. Baranausko kaip akcentologo kompetencijos klausimą, G. Subačius gramatologiniu aspektu įvertino S. Daukanto raštų datavimą. M. Ramonienė papasakojo apie pagrindines XVIII a. lietuvių antroponimikos ypatybes, apie galimybę panaudoti ESM onomastikos tyrimams. Tarmių sintaksei, taip pat sintaksinei semantikai skirti L. Jaramaitės, S. Tumėno ir D. Barauskaitės pranešimai. Apie dialektologijos ir kalbų kontaktų problemas periferinių lietuvių tarmių medžiagos pagrindu kalbėjo K.

Garšva, M. Krupovas, A. Romančiuk ir L. Grumadienė.

Seminaro mokslinis vadovas A. Girdenis ir penki nariai (L. Anusienė, L. Grumadienė, G. Kačiuskienė, J. Pabrėža ir B. Stundžia) su pranešimais dalyvavo XI tarptautiniame fonetikos mokslų kongrese, 1987 m. rugpjūčio 1–7 d. įvykusiame Taline. Tezės paskelbtos rinkinyje „Proceedings of the XIth International Phonetic Congress, August 1–7 1987“, Tallinn, 1–6 Vol. Plačiau apie kongresą žr. „Kultūros baruose“ (1987 m. Nr. 10) ir „Pergalėje“ (1988 m. Nr. 2).

L. Grumadienė

1986 m. balandžio 15 d. Vilniaus V. Kapsuko universiteto Specializuotoje mokslinių laipsnių teikimo taryboje filologijos mokslų kandidato disertaciją „Objektiniai santykiai ir jų reikšimas dabartinėje lietuvių kalboje“ apgynė LTSR valstybinės konservatorijos Klaipėdos fakultetų dėstytojas Albinas Drukeitis. Mokslinis vadovas doc. V. Labutis, oficialieji oponentai – prof. dr. L. Valeika, filol. m. kand. E. Valiulytė. Darbą recenzavo Šiaulių pedagoginis institutas. Disertacijoje monografiškai tyrinėjami objekciniai santykiai, jų įvairovė ir vieta kitų semantinių santykių sistemoje. Taip pat aptariami objektyvių santykių reikšimo būdai ir raiškos pasikeitimų priežastys.

1986 m. gegužės 27 d. filologijos mokslų daktaro disertaciją „Baltų kalbų struktūrų bendrybės ir jų kilmė“ apgynė LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto vyr. m. b. Simas Karaliūnas. Oficialieji oponentai – filol. m. dr. prof. Vjač. Ivanovas, filol. m. dr. akad. prof. V. Mažiulis, filol. m. dr. prof. A. Rosinas. Disertaciją recenzavo Latvijos P. Stučkos universitetas. Pirmą kartą baltistikos istorijoje taikomi leksinės semantikos ir morfologijos metodai ir organiškai jungiami

veiksmožodžio semantinė ir morfologinė analizė. Tai kompleksinis baltistikos veikalas, kuriame nagrinėjami istorinės morfologijos, fonetikos ir istorinės semantikos, etimologijos bei akcentuacijos aktualūs klausimai. Jame išanalizuota daug naujos, dar į istorinės lyginamosios kalbotyros apyvartą nepatekusios baltų kalbų medžiagos ir tuo pagrindu naujai bei argumentuotai išspręsta daugelis istorinės lyginamosios baltų kalbotyros problemų.

1986 m. birželio 10 d. filologijos mokslų kandidato disertaciją „Neigimo reikšimas dabartinės lietuvių literatūrinės kalbos vientisiniuose konstatuojamuosiuose sakiniuose“ apgynė LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto jaunesnioji m. b. Elena Oginskienė (mokslinis vadovas – filol. m. dr. V. Ambrazas). Oficialieji oponentai – filol. m. dr. prof. A. Paulauskienė, filol. m. kand. V. Būda. Disertaciją recenzavo Vilniaus valstybinis pedagoginis institutas. Remiantis gausia empirine medžiaga, pirmą kartą lituanistikoje specialiai išnagrinėtos lietuvių kalbos neigimo gramatinės priemonės, jų vartojimo būdai ir funkcijos, tyrinėjama gramatinių neigimo raiškos priemonių sistema.

✓ 1987 m. birželio 2 d. Vilniaus V. Kapsuko universitete filologijos mokslų daktaro disertaciją – mokslinį pranešimą „J. Jablonskio darbų reikšmė lietuvių bendrinės kalbos raidai“ apgynė Vilniaus universiteto Lietuvių kalbos katedros doc. Arnoldas Piročkinas. Oficialieji oponentai – filol. m. dr. A. Vanagas, filol. m. dr. A. Nepokupnas ir filol. m. dr. prof. A. Rosinas. Disertaciją recenzavo Vilniaus valstybinis pedagoginis institutas. Disertanto moksliniuose darbuose nušviečiama J. Jablonskio biografija, mokslinė ir visuomeninė veikla; jo darbų unikali reikšmė lietuvių kalbotyrai. Svarbios lingvistinės problemos siejamos su ekonominėmis, politinėmis ir kultūrinėmis tautos gyvenimo sąlygomis. Pirmą kartą mūsų kalbotyroje socialinį bendrinės kalbos aspektą

stengiamasi atskleisti per vieno žmogaus biografijos prizmę. Darbuose keliama nemažai ir dalinių lietuvių kalbos klausimų; kalbos norminimo kriterijai ir principai, visuomenės santykis su bendrine kalba, jos formavimosi ir funkcionavimo problema.

1987 m. birželio 16 d. Vilniaus universitete buvo apginta Šiaulių K. Preikšo pedagoginio instituto Lietuvių kalbos katedros vyr. dėstytojos Danguolės Mikulėnienės kandidato disertacija „Metatonija dabartinės lietuvių kalbos galūninės darybos vardažodžiuose“. Darbo mokslinis vadovas – filol. m. dr. prof. A. Girdenis, oficialieji oponentai – filol. m. dr. prof. A. Pakerys ir filol. m. kand. doc. E. Jakaitienė, recenziją parašė LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros institutas. Darbe pateikiama lietuvių kalbos metatonijos tyrimo istorija, nustatoma metatonijos vieta žodžių daryboje (galūninės darybos vardažodžiuose). Autorė metatoniją analizuoja morfonologiniu aspektu, nagrinėja kirčio funkcijas; panaudojamas statistinis tyrimo metodas.

1987 m. birželio 16 d. Vilniaus V. Kapsuko universitete buvo ginama ir LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto jaunesniojo m. b. Juozo Karaciejaus kandidatė disertacija „Lietuvių kalbos socialinių terminų istorija“. Mokslinis vadovas – filol. m. dr. A. Sabaliauskas, oficialieji oponentai – LTSR MA akademikas, filol. m. dr. prof. V. Mažiulis ir filol. m. kand. J. Jurkštas, recenzuojanti įstaiga – Vilniaus valstybinis pedagoginis institutas. Disertacijoje detalčiai aprašyti socialinių sluoksnių pavadinimai, žmonių bendravimo santykius, jų socialinę padėtį nusakančius bei turto ir nuosavybės sąvokas žyminčius terminai. Pirmą kartą lituanistikoje tyrinėjama minėtoms grupėms priklausančių senųjų kalbos socialinių terminų istorija bei jų vartojimo ypatybės XVI–XVIII a. svarbiausiuose rašto paminkluose.

1987 m. lapkričio 13 d. Vilniaus V. Kapsuko universitete filologijos mokslų kandidato disertaciją „Sintaksinių struktūrų funkcionavimas lietuvių kalbos moksliniame stiliuje“ apgynė Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos katedros asistentė Ona Audronė Bitinienė. Disertacijos mokslinis vadovas – filol. m. dr. prof. J. Pikėlingis, oficialieji oponentai – filol. m. dr. prof. L. Valeika ir filol. m. kand. doc. Č. Grenda, recenzavo LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros institutas. Disertacijoje aptariamos bendrosios funkcinės stilistikos sąvokos, mokslinio stiliaus vieta lietuvių kalbos funkcinių stilių sistemoje, vidinė mokslinio stiliaus diferenciacija. Daug dėmesio skiriama mokslinio stiliaus sakinio struktūrai, struktūriniais-semantiniams sudėtinio sakinio tipams; nustatytas vidutinis sakinio ilgis, jo priklausomybė nuo ekstralingvistinių faktorių, plačiai nušviečiama mokslinio stiliaus loginių-semantinių ir leksinių ryšių priemonių sistema.

1987 m. gruodžio 15 d. Vilniaus universitete buvo ginamos dvi filologijos mokslų kandidato disertacijos.

Šiaulių K. Preikšo pedagoginio instituto Klaipėdos ikimokyklinio auklėjimo fakulteto vyr. dėstytoja Liolita Jaramaitytė apgynė disertaciją „Sujungiamosios konstrukcijos dabartinėje lietuvių kalboje“. Mokslinis vadovas – filol. m. dr. prof. L. Valeika, oficialieji oponentai – filol. m. dr. prof. J. Pikėlingis ir filol. m. kand. doc. A. Drukteinis, recenzuojanti įstaiga – LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros institutas. Darbe nustatoma sujungiamųjų konstrukcijų vieta kalbos sintaksinių vienetų sistemoje, tyrinėjamos jų struktūrinės, semantinės ir stilistinės ypatybės, nurodomas sujungiamųjų konstrukcijų ir vi narūšių sakinio dalių santykis.

Vilniaus universiteto Lietuvių kalbos katedros asistentė Meilutė Ramonienė apgynė kandidato disertaciją „Lietuvių pavardės XVIII a. pabaigoje“. Mokslinis vadovas – filol. m. dr. prof. Z. Zinkevičius,

oficialieji oponentai – filol. m. dr. A. Vanagas ir filol. m. dr. prof. V. Grinaveckis. Minėtame darbe nagrinėjamos iki šiol specialistų plačiau netyrinėtos XVIII a. pavardės, surinktos iš archyvinių dokumentų. Daugiausia dėmesio skiriama lingvistinei antroponimų analizei, jų darybos

tipų struktūriniam, leksiniam semanti-
niam nagrinėjimui; XVIII a. pabaigos
pavardės lyginamos su kitų periodų antro-
ponimija, plačiai analizuojamos moterų
pavardės.

I. Remenytė

I. Kruopienė